

JAAROVERZICHT 2015 VOUCHERPROJECT: SAMENWERKINGSVERBAND PIJNPATIËNTEN NAAR EEN STEM

Wat?

Eén op de vijf volwassenen in Nederland lijdt aan chronische pijn¹. Dat zijn ruim 2,2 miljoen mensen. Veel patiënten ervaren langdurig erge pijn, bezoeken veel behandelaars en 20% heeft ook last van depressie. De behandeling van chronische pijn schiet ernstig tekort en verbetering van die zorg is inmiddels een hot item bij behandelaars en pijnpatiënten(organisaties). Het streven is dat patiënten op de juiste tijd, bij de juiste behandelaar voor de juiste behandeling komen.

Wie?

Pijnpatiënten naar één stem is een Samenwerkingsverband van (eind 2015) zeventien patiëntenorganisaties*, die aandacht vragen voor chronische pijn. Gezamenlijk vertegenwoordigen zij de pijnpatiënt in overleggen met onder andere behandelaars, verzekeraars en de politiek. Het Samenwerkingsverband is eind 2012 opgericht en heeft al veel bereikt. Dit overzicht bevat onze resultaten over 2015.

* **Deelnemende organisaties:**

1. Alvleesklier Vereniging Nederland
2. Dwarslaesie Organisatie Nederland
3. Fibromyalgie en Samenleving (F.E.S.), de Nationale Vereniging voor Fibromyalgie-patiënten
4. ME/ CVS-Stichting Nederland
5. ME Vereniging Nederland
6. Nederlandse Vereniging van Hoofdpijnpatiënten
7. Patiëntenvereniging CRPS
8. Osteoporose Vereniging
9. Patiënten Vereniging Voor Neurostimulatie
10. Syringomyelie Patiënten Vereniging
11. Stichting Pijn-Hoop
12. Whiplash Stichting Nederland
13. Vereniging van Ehlers-Danlos
14. Prikkelbare Darm Syndroom Belangenvereniging
15. Bijnierverseniging NVACP
16. HME-MO Vereniging Nederland
17. RSI-Vereniging

¹ Gebaseerd op een groot onderzoek in Europa onder 50.000 mensen (Breivik e.a.).

Beoogde doelen 2015

1. Uitbreiding van het Samenwerkingsverband;
2. Ervaringsdeskundigheid bundelen en gebruiken;
3. Bijdragen aan ontwikkeling standaard Nederlands Huisartsen Genootschap (NHG);
4. Zorgen dat er een Zorgstandaard Chronische Pijn komt.

Resultaten 2015

De realisatie van onze plannen verliep in 2015 conform verwachting. We ervaren nog steeds een groot enthousiasme over ons initiatief. Zowel vanuit medische als farmaceutische hoek worden we als volwaardige partner behandeld.

In 2015 bereikte resultaten (nummering conform doelstelling – zie hiervoor):

1. Uitbreiding

Het Samenwerkingsverband bestaat uit verschillende patiëntenorganisaties die te maken hebben met chronische pijn. Voor de primaire pijnorganisaties is pijn de hoofdaandoening. Voor anderen is pijn één van de (meest invaliderende) symptomen van een bredere aandoening.

Het Samenwerkingsverband wil de pijnpatiënten zo breed mogelijk vertegenwoordigen en streeft naar deelname van alle grote en kleine patiëntenorganisaties voor welke chronische pijn een thema is. In 2015 mochten we twee nieuwe organisaties verwelkomen:

- De Erfelijke Multiple Exostosen-Multiple Osteochondromen (HME-MO) Vereniging Nederland voor mensen met een zeldzame aangeboren skeletziekte.
- De RSI Vereniging Nederland voor mensen met RSI-klachten.

2. Ervaringskennis ontsluiten

Het eerste inhoudelijke project van het Samenwerkingsverband was het breed verzamelen van ervaringskennis en het ontsluiten hiervan. Daarvoor is met medewerking van patiënten een enquête Ervaringskennis opgesteld, die vervolgens is uitgevoerd door het Erasmus Medisch Centrum. Het doel van de studie was het in kaart brengen van de tevredenheid van Nederlandse pijnpatiënten met de zorg voor chronische pijn. De eerste bevindingen zijn eind 2014 bekendgemaakt, de eindrapportage verscheen begin 2015.

De belangrijkste uitkomst van het ervaringsonderzoek rondom pijnzorg en aandacht voor chronische pijnbehandeling en/of pijnbeleving van pijnpatiënten is: matige tevredenheid met de zorg voor chronische pijn. Patiënten zijn vooral teleurgesteld over verkregen adviezen en behandeling en het resultaat daarvan. Aan het onderzoek deden 741 patiënten mee. Op een schaal van 0-10 is de algemene tevredenheid met de zorg voor chronische pijn gemiddeld 5,7. Het Erasmus MC heeft het onderzoek gevalideerd. Daardoor zijn de resultaten te vergelijken met andere enquêtegegevens.

Uit de resultaten zijn belangrijke aanbevelingen af te leiden, zoals verbetering van de communicatie tussen arts en patiënt. Bijvoorbeeld als het gaat om het doornemen van verschillende behandelopties en het bespreekbaar maken van het onderwerp seksualiteit. Aanvullend lijkt het belangrijk dat in de spreekkamer meer aandacht komt voor klachten als angst, depressie, beperkingen in het dagelijks leven en beperkte sociale steun. Tegelijkertijd kunnen patiënten zelf ook nog flink bijdragen aan betere zorg: op therapietrouw scoren zij slecht in vergelijking met andere patiëntdoelgroepen.

De tevredenheid met de zorg voor chronische pijn is niet eerder onderzocht in een heterogene groep van Nederlandse patiënten met chronische pijn. De resultaten worden vanuit wetenschappelijk oogpunt opmerkelijk genoemd. Het Samenwerkingsverband is blij met het onderzoeksrapport. Het biedt volop mogelijkheden voor vervolgvactiteiten. De uitkomsten vormen de basis voor het patiëntenperspectief bij de ontwikkeling van de Zorgstandaard Chronische Pijn.

3. Bijdragen ontwikkeling NHG-richtlijn

De NHG is bezig met de ontwikkeling van een standaard Pijn. In 2012 leverde het Samenwerkingsverband al een bijdrage in de vorm van een inhoudelijke reactie op de conceptstukken. Eind 2014 zijn we voor een tweede reactie officieel aangeschreven met het verzoek om als referent op te treden. Daarvan hebben we gebruikgemaakt. Een van de leden van de werkgroep die de NHG-standaard opstelt, is ook deelnemer aan de projectgroep van de Zorgstandaard Chronische Pijn. Hierdoor is de kans op het uiteenlopen van beide standaarden verkleind.

4. Zorgstandaard

Per 1-1-2014 is gestart met de ontwikkeling van een Zorgstandaard Chronische Pijn, met daaronder bestaande zorgmodules en richtlijnen, die in Nederland als uitgangspunt dienen bij behandeling van chronische pijn. Streven was tegen eind 2015 een eerste aanzet te hebben gerealiseerd. Dat is ruimschoots behaald.

We hebben samen met de Dutch Pain Society (DPS) en vele vertegenwoordigers van betrokken beroepsgroepen ruim anderhalf jaar gewerkt aan de Zorgstandaard en deze bevond zich in december in de afrondende fase. De eindredactie is gedaan en het definitieve concept wordt begin 2016 aangeboden aan de betrokken beroepsverenigingen.

De Zorgstandaardontwikkeling heeft vertraging opgelopen door het faillissement van het CBO, dat verantwoordelijk was voor de redactie en veel standaard schrijfwerk. De beroepsgroepen krijgen twee maanden (februari en maart, met een eventuele uitloop naar half april) voor de autorisatie. Daarna vindt nog een eventuele kleine aanpassing plaats en wordt de definitieve vormgeving voor publicatie vastgesteld. De einddatum is opgeschoven naar eind juni 2016 i.p.v. eind mei. Daarna volgt een apart implementatietraject in 2016.

Met het CBO was een contract gesloten om de Zorgstandaard te schrijven. In november 2015 kwam het plotselinge bericht dat het CBO failliet was. Van de Zorgstandaard bestond toen nog slechts een ruw concept. Gelukkig is Fonds PGO akkoord met het verzoek binnen de begroting te mogen schuiven met de beschikbare middelen en de einddatum op te schuiven naar 1 juli 2016. De Zorgstandaard wordt nu geredigeerd door een extra ingehuurde redacteur onder begeleiding van de voorzitter van de projectgroep en een lid van de stuurgroep van de Zorgstandaard.

Eind 2015 vonden ook de voorbereidingen plaats voor de regionale implementatie van de Zorgstandaard in drie noordelijke provincies. Dit gebeurt mede onder leiding van prof. dr. Michiel Reneman. Hierbij zijn twee pijnpatiënten van St. Pijn-Hoop betrokken (namens SWP), een van de aangesloten SWP-organisaties.

Patiëntenversie

Ook is eind 2015 een SWP-werkgroep gestart met als doel een voorstel te ontwikkelen voor de

patiëntenversie van de Zorgstandaard. Het besluit over de uiteindelijke inhoud en vorm wordt genomen door de stuurgroep van de Zorgstandaard. De gedachten gaan nu uit naar een online-publicatie van de integrale patiëntenversie en een flyer met de highlights erop. Deze volgt in 2016.

De SWP-werkgroep hiervoor bestaat uit vijf leden, twee stuurgroepleden van het SWP en 3 ervaringsdeskundigen uit de pool van het SWP. Het doel is om een inzichtelijk overzicht te maken van de beoogde inhoud van de patiëntenversie van de Zorgstandaard. Het conceptvoorstel wordt ook voorgelegd aan de Brede Bijeenkomst.

En verder...

E-learning

Samen met Vereniging Spierziekten Nederland ontwikkelen we een e-learningmodule chronische pijn. De module is bedoeld om mensen met chronische pijn te ondersteunen bij het omgaan met hun pijn. Informatie over chronische pijn, bij keuzes in behandelingen en ook handvatten om zelf greep op de pijn te krijgen en invloed daarop uit te oefenen komen aan bod in deze module.

In 2014 is het proces gestart en de eerste inhoudelijke bijdrage geleverd door het Samenwerkingsverband. Ook in 2015 leverde het SWP input voor de module en vond de daadwerkelijke ontwikkeling plaats. De module is nagenoeg klaar, al is de geplande oplevering eind 2015 net niet gehaald, maar doorgeschoven naar begin 2016.

In 2016 komt de e-learningmodule ook beschikbaar voor onze eigen achterban, via onze eigen website. Het idee is een kleine eenmalige kostenvergoeding te vragen voor het gebruik van de module bij registratie. Reden is met name dat de module moet worden onderhouden. De technische voorbereidingen hiervoor (waaronder kassasysteem) zijn eind 2015 vast in gang gezet.

Pijn Samen

Pijn Samen is een onafhankelijk initiatief van stichting Happy Motion. Pijn Samen onderzoekt hoe de behandeling van chronische pijn efficiënter kan. In 2014 zocht bedenker Pim Giel contact met het Samenwerkingsverband vanuit de ambitie om een film te produceren over chronische pijn. Het SWP raakte enthousiast en is inmiddels nauw betrokken geraakt bij de huidige voorbereidingen van wat onderhand is uitgegroeid tot de Week van de Pijn van 26 september – 1 oktober 2016.

Twee van onze stuurgroepleden zitten in de stuurgroep van Pijn Samen: dhr. Louk de Both en mw. Ilona Thomassen. Zij zetten zich namens het Samenwerkingsverband met kennis en kunde in voor het project van Pijn Samen.

In 2015 is met meerdere betrokkenen tot het volgende inhoudelijke activiteitenprogramma gekomen voor de Week van de Pijn:

- Documentaire/film over chronische pijn.
- Bibliotheken leggen boeken neer over chronische pijn.
- Een tv-programma over chronische pijn.
- Een boekje over chronische pijn.

- 2 congresdagen: 1 voor behandelaars en 1 voor mantelzorgers/verzorgenden in de wijk e.d..
- Pijnconsulenten van de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN) zetten activiteiten op in het land., enz.

Meer info is te vinden op www.pijnsamen.nl.

Pijn Federatie Nederland

Oorspronkelijk zou de Dutch Pain Society (DPS) worden omgevormd tot een bredere alliantie. Dit initiatief is begin 2014 ontstaan. De Long Alliantie heeft als voorbeeld gediend. Inmiddels zijn meerdere organisaties betrokken, waaronder het SWP: wij zijn samen met DPS vertegenwoordigd in het overleg van oprichting. En er is plek voor het SWP in het bestuur van de Federatie en daarnaast in werkgroepen.

Het doel is pijn op de politieke agenda te krijgen. Daarvoor is intensieve samenwerking nodig. Tijdens de eerste bijeenkomsten in 2015 is gesproken over hoe de Pijn Federatie Nederland vorm te geven. Gezamenlijk is invulling gegeven aan de samenwerking en gestalte gegeven aan de verdere inrichting van de pijnzorg. Aanvankelijk was iedereen enthousiast tot de financiën aan bod kwamen. Het idee is dat de Pijn Federatie een rechtspersoon wordt met een betaald lidmaatschap. Het hoge bedrag (oorspronkelijk 7.500 euro) stuitte op weerstand. Het bedrag is nu teruggebracht naar 3.500 euro per beroepsvereniging om onder andere een betaalde kracht te kunnen aantrekken.

Eind 2015 diende zich nog een issue aan: de medisch specialisten hebben al een eigen federatie. Of ze een nieuwe federatie al dan niet zien zitten leggen ze momenteel voor aan hun achterban. Conclusie: de oprichting is een moeizaam proces en het is onduidelijk wie wel/niet mee gaat doen. Het SWP doet vooralsnog mee in het ontstaansproces en bekijkt na verloop van tijd of de Federatie voldoende meerwaarde biedt om lid te blijven.

Criteria voor Pijncentra

Het Samenwerkingsverband heeft input geleverd vanuit patiëntenperspectief voor het ontwikkelen van kwaliteitscriteria voor pijncentra in Nederland. Dit is verder nog in ontwikkeling. De voorzitter van het SWP heeft in 2015 nog een vragenlijst beoordeeld en aanpassingen voorgesteld in de tekst.

Media-aandacht

Ook was er in 2015 weer mooie publiciteit voor Pijnpatiënten naar één stem:

- Artikel Telegraaf za 3 jan'15: een artikel over het omgaan met pijn, waarin stuurgroeplid Riehanne Trimbach is geïnterviewd over de pijntoolkit van Grünenthal. Lees [hier](#) het hele artikel.

- TV-debuut van het SWP op 11 april: het tv-programma Medical Travel van RTL-4 schonk zaterdagmiddag 11 april en 23 mei aandacht aan het Samenwerkingsverband Pijnpatiënten naar één stem. Het programma informeert de kijker over allerlei aspecten die betrekking hebben op gezondheid, zorg en medische ontwikkelingen. In deze aflevering behandelden ze het onderwerp 'Pijnbestrijding'. Ze brachten daarvoor een chronisch pijnpatiënt in beeld en de behandelend huisarts (beiden aangedragen door SWP) en de voorzitter van ons Samenwerkingsverband spreekt over onder meer het belang van aandacht voor chronische pijn en de in ontwikkeling zijnde Zorgstandaard Chronische Pijn. Bekijk [hier](#) het tv-fragment.

- Dinsdag 3 november zat de uitgave [‘Het Brein’](#) als bijlage bij de Volkskrant en 7 november bij Arts & Auto. Pagina 4, 5 en 6 schenken aandacht aan chronische pijn. Met als aftrap een interview met de voorzitter van het Samenwerkingsverband Pijnpatiënten naar één stem, Ilona Thomassen.

Ervaringsdeskundigenpool

Regelmatig krijgt het Samenwerkingsverband de vraag om bij te dragen aan projectgroepen, denktanks en onderzoeken. Daarvoor hebben wij een pool samengesteld van ervaringsdeskundigen: de ervaringskennis van mensen met chronische pijn is van wezenlijk belang. Bij hen bestaat een schat aan ervaringen met behandelmethoden en behandelaars en over het leven met pijn. Zonder die ervaringen kan de pijnzorg niet werkelijk vraaggericht verbeterd worden. In 2015 is de pool uitgebreid naar tien personen (waaronder één SWP-stuurgroep lid) en ingezet voor enkele concrete activiteiten:

- Melior: dit zorginitiatief voor patiënten met chronische pijn wil een digitale patiëntenportal ontwikkelen en heeft het SWP om input en meedenken gevraagd. Een werkgroep bestaande uit een stuurgroep lid, de projectleider en twee poolleden hebben de site grondig doorgenomen en Melior van feedback voorzien.
- Patiëntenversie Zorgstandaard Chronische Pijn: drie mensen uit de pool zijn in 2015 ingeschakeld om hieraan mee te werken, maar het daadwerkelijke werk is doorgeschoven naar 2016.

Goed vertegenwoordigd

Onze stuurgroep leden ontvangen regelmatig uitnodigingen van verschillende beroepsgroepen. Soms als gast om actief mee te doen op hun symposia en congressen, maar ook om ons Samenwerkingsverband te presenteren en hieraan bekendheid te geven. Hieronder een overzicht van activiteiten waar het SWP was vertegenwoordigd:

- ✓ Bijeenkomst Kwaliteitsforum 8 januari: het SWP gaf een presentatie over het project de Zorgstandaard Chronische Pijn.
- ✓ De Pijndagen in januari: het SWP was vertegenwoordigd middels een stand en twee presentaties.
- ✓ Op 28 januari organiseerde PGOsupport een beurs voor voucherprojecten. SWP was daarbij als deelnemer aanwezig.
- ✓ Congres van Netwerk Chronische pijn 24 januari: twee van onze stuurgroep leden hebben hier kennisgemaakt met het bestuur.
- ✓ Studiebijeenkomst Hogeschool Utrecht 3 februari: onze voorzitter was aanwezig bij deze bijeenkomst over waarom er terugval is bij patiënten na revalidatietrajecten, en de ontwikkeling van een zelfmanagementtool.
- ✓ Bijscholing pijnverpleegkundigen februari: twee stuurgroep leden hebben hier hun verhaal verteld aan circa 35 aanwezigen. Ook hebben ze vragen van pijnverpleegkundigen beantwoord. De bijeenkomst was heel praktisch van opzet en voor herhaling vatbaar vond iedereen.
- ✓ SWP nam 20 april deel aan de beurs ‘Klaar voor de toekomst’ georganiseerd door PGOsupport. Hiervoor is een speciale posterpresentatie ontwikkeld.
- ✓ PAE bijeenkomst Brussel in mei: een van onze stuurgroep leden woont deze Europese vergaderingen over chronische pijn bij.
- ✓ Solace vergadering 22 september Utrecht: twee van onze stuurgroep leden waren bij deze studiebijeenkomst van de Hogeschool Utrecht aanwezig om het onderzoek over therapietrouw te bespreken.

- ✓ Guidelines International Netwerk (GIN) congres oktober: grote internationale bijeenkomst waar onze voorzitter is gevraagd om in één minuut haar patiëntenverhaal te vertellen. Dit is als filmpje vertoond op het congres in Nederland en op het congres in Göteborg in 2016.
- ✓ Studiedag 'fysiotherapie bij chronische pijn': voorzitter en projectleider van het SWP waren aanwezig met een informatiestand. We konden vragen beantwoorden van de circa 90 deelnemers, materiaal uitdelen en interessante lezingen bijwonen.
- ✓ Op 21 oktober vond een overleg plaats bij het Zorginstituut Nederland over een mogelijke inbedding van de Zorgstandaard in de basisverzekering. Aan dit overleg nam tevens een vertegenwoordiger uit de kring van zorgverzekeraars deel.
- ✓ Novartis (oktober): een van de stuurgroepen gaf hier een presentatie en toonde het nieuwe pr-materiaal waarop enthousiast is gereageerd.
- ✓ Interview gegeven voor een artikel in apothekersblad 'Leef' dat begin 2016 verschijnt.

Contacten netwerk

- * Mundipharma: willen samen met SWP de toegankelijkheid verbeteren van de geneesmiddelen voor patiënten met chronische pijn.
- * Nefarma: zij gaan inzicht geven welke farmaceuten zich met pijn bezig houden.

Communicatie en informatie SWP

- * In 2015 is de informatieverschaffing vanuit het SWP geïnventariseerd: Voortgangsbericht i.c.m. website-informatie, social media en gerichte e-mails van de projectleider. Dit is voldoende bevonden.
- * Begin 2015 is de nieuwe communicatiestijl voor het SWP gelanceerd. Het is een frisse stijl gebaseerd op kleurrijke illustraties in de hoofdkleur blauw van het SWP. In deze stijl is een nieuwe flyer ontworpen, presentatiebordjes over chronische pijn en een poster en drie verschillende factsheets.
- * De website is eind 2015 omgezet naar een ander content management systeem: WordPress, een zogeheten open source system. Aanleiding was de beëindigde samenwerking met de webbouwer van het eerste uur. Om niet afhankelijk te zijn van zijn eigen en meer gesloten techniek achter de website, heeft hij de site omgezet naar een nieuw CMS. De nieuwe webbouwer heeft dit vervolgens overgenomen en kan hiermee goed uit de voeten.
- * De communicatiemiddelen zijn afgelopen jaar uitgebreid met een nieuwe staande roll-up banner, flyer met alle organisaties en een pen met de SWP-url erop.
- * Het Voortgangsbericht is in 2015 eenmaal verschenen in de maand juli. Het idee is om in 2016 een meer frequente e-nieuwsbrief uit te brengen (bijv. 4 x per jaar).
- * Brede Bijeenkomst: het SWP organiseerde in 2015 twee keer een bijeenkomst voor vertegenwoordigers van de bij het SWP aangesloten organisaties (mei en november). Hier worden zij bijgepraat over de lopende activiteiten en wordt hun input gevraagd over relevante onderwerpen en thema's. De Brede Bijeenkomst fungeert tijdens en buiten de vergaderingen als klankbord voor de stuurgroep.

Medewerking is verleend aan:

- * **Melior**: dit is een initiatief in ontwikkeling, opgezet vanuit een revalidatie-instelling. Doel is een faciliterend bedrijf voor de 1 ½-lijn in de gezondheidszorg. Het idee is een online portal voor pijnpatiënten te maken met informatie over chronische pijn en een patiëntendossier of gezondheidsdossier waar patiënten via DigiD informatie kunnen neerzetten.

Voor het goed ontwikkelen van de portal is input van het SWP gevraagd. Wij hebben daarvoor een focusgroep opgezet en uitvoerige feedback geleverd op de concept portal.

* Een **beleidsartikel over revalidatietherapie** bij patiënten met chronische pijn: een studieopdracht door studenten masteropleiding Health Technology Assessment van Radboud Universiteit Nijmegen. Onze voorzitter voerde een gesprek met hen over: hoe patiënten denken over multidisciplinair werken/behandelen, maatschappelijke participatie, ervaren problemen, andere knelpunten zoals de enquêteresultaten, mindfulness, enz. Het beleidsstuk is geschreven voor Ciran, een groep van revalidatie-instellingen.

* **Zorgstandaard Somatisch Onverklaarbare Klachten (SOLK)**: het SWP is gevraagd mee te werken aan de Zorgstandaard SOLK, een initiatief gericht op 500.000 patiënten. Een van onze stuurgroepleden is afgevaardigde namens het SWP. In 2016 wordt dit verder opgepakt.

Afsluitend

We kijken terug op een geslaagde subsidieperiode 2013-2015. We zijn er in geslaagd om de doelstellingen van ons projectplan voor deze periode te realiseren en zelfs meer dan dat op enkele gebieden.

We hebben een stevig en professioneel fundament gebouwd met ons Samenwerkingsverband van patiëntenorganisaties. De overeenkomst tussen al die patiëntenorganisaties is dat chronische pijn een van de kernpunten is bij hun belangenbehartiging. Door samen te werken wordt onze gezamenlijke slagkracht groter en zijn wij in gezamenlijkheid een actiever aanspreekpunt dan afzonderlijk. Mede door het aanhalen en uitbreiden van de contacten met diverse farmaceuten.

Toekomst

In 2016 gaan we ons richten op de vervolgvacatures van de nieuwe subsidieperiode 2016-2018. Hiertoe behoort ook de implementatie van de Zorgstandaard bij alle beroepsgroepen die mensen met chronische pijn behandelen. Door het Nederlandse Huisartsen Genootschap (NHG) vanaf het begin te betrekken bij de samenstelling van de Zorgstandaard dragen we er aanzienlijk aan bij dat er bij de poort(wachter) tot de gezondheidszorg aandacht is voor een adequate behandeling van chronische pijn.

Dit overzicht van 2015 kan op dit moment nog niet helemaal worden afgerond. Door de toestemming van Fonds PGO om de Zorgstandaard Chronische Pijn af te mogen maken in de periode tot 1 juli 2016 loopt het projectjaar 2015 voor wat betreft de Zorgstandaard door tot dat tijdstip. De inzet vanuit het SWP gericht op de Zorgstandaard wordt medio 2016 toegevoegd aan dit jaarverslag. Daardoor kan het mede dienen als onderdeel van het projectverslag 2013-2015.